

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 6 november 2003

T 136-02

KLAGANDE

1. Målsägande C

2. Målsägande D

Ombud, tillika målsägandebiträde för 1 och 2: advokaten LG

MOTPART

BA

Ombud, tillika biträde enligt rättshjälpslagen: advokaten SB

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Svea hovrätt, avd. 6, dom den 10 december 2001 i mål T 7377-00

_____

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För det biträde LG lämnat åt C och D i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt lagen om målsägandebiträde till åttatusenettjuttiofyra (8.134) kr, avseende arbete. Beloppet hänför sig med hälften till vardera av klagandena.

För det biträde SB lämnat åt BA i Högsta domstolen fastställs ersättning enligt rättshjälpslagen till sextusenniohundrasjuttio två (6.972) kr, avseende arbete.

C och D förpliktas att ersätta staten för kostnaden för BAs rättshjälps biträde i Högsta domstolen med sextusenniohundrasjuttio två (6.972) kr.

Vad hovrätten förordnat om sekretess skall bestå.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Klagandena har yrkat bifall till sin i underrätterna förda talan.

BA har bestritt ändring.

DOMSKÄL

BA har genom lagakraftvunnen dom fällts till ansvar för bl.a. människorov.

Gärningen har bestått i att han den 4 juli 1998 i Täby bemäktigat sig en vid tillfället ännu inte femårig pojke – med uppsåt att föröva sexualbrott mot honom och att behålla honom till vuxen ålder och därigenom skada honom till hälsa – genom att ta upp honom i sin bil och föra honom till sin bostad i Norrtälje. Frihetsberövandet har pågått till morgonen därpå, då BA lämnat av pojken i närheten av dennes bostad. Frågan i målet är om pojkens föräldrar, C och D, har rätt till ersättning för de personskador i form av psykiska besvär som ostridigt förorsakats dem genom människorovet.

Frågan om skadestånd i delvis likartade situationer har prövats i ett flertal fall under senare år. I pleniavgörandena NJA 1993 s. 41 I och II slog Högsta domstolen fast att skadestånd för personskada i form av psykiska besvär kan tillerkännas närstående till den som dödats genom uppsåtlig handling. I rättsfallet NJA 1996 s. 377 ansåg domstolen att skadestånd borde utgå också när dödsfallet orsakats genom en grov vårdslöshet som låg mycket nära ett uppsåtligt handlande. När ett dödsfall orsakats av vårdslöshet som inte kunde anses som grov bedömdes dock i rättsfallet NJA 1999 s. 632 att skadestånd inte kunde utgå.

Skadestånd för psykiska besvär har vidare tillerkänts modern i ett fall när fadern fällts till ansvar för egenmäktighet med barn, bestående i att han obehörigen skilt barnet från modern och lämnat det i sitt hemland. Brottet ansågs med hänsyn till omständigheterna i betydande grad riktat mot modern (NJA 1995 s. 269).

Såsom hovrätten funnit kan inte det brott som BA gjort sig skyldig till anses vara i så betydande grad riktat mot föräldrarna att skadestånd bör utgå på denna grund. När så inte varit fallet har i Högsta domstolens hittillsvarande praxis

för skadestånd i princip förutsatts att den anhörige dödats genom brott. Fråga är nu om det finns anledning att utvidga rätten till skadestånd till sådana fall där någon tillfogats psykiska besvär av att en nära anhörig utsatts för brott som inte lett till döden, såsom här människorov.

Skäl kan i och för sig anföras för en utvidgning. Psykiska besvär hos de anhöriga måste i ett fall som det förevarande te sig som en typisk och närliggande effekt av brottet. I 1993 års pleniavgöranden uttalade dock Högsta domstolen att en långtgående utvidgning av skadeståndsmöjligheterna utöver fall av uppsåtligt dödande förutsatte så ingående överväganden av både principiell och praktisk natur att de lämpligen borde ankomma på lagstiftaren. Denna uppfattning kom också till uttryck i 1996 års rättsfall, i vilket Högsta domstolen hänvisade till pågående lagstiftningsarbete, som då resulterat i betänkandet SOU 1995:33.

På grundval av nyssnämnda betänkande har ändringar gjorts i skadeståndslagen. Med ikraftträdande den 1 januari 2002 har införts en ny tredje punkt i första stycket av 5 kap. 2 § skadeståndslagen, som reglerar ersättningens bestämmande när personskada har lett till döden. Enligt den nya punkten skall ersättning betalas för personskada som till följd av dödsfallet åsamkats någon som stod den avlidne särskilt nära. I propositionen (prop. 2000/01:68 s. 30 ff.) anges att en lagreglerad rätt till skadestånd bör begränsas till fall där den nära anhörige dödats. När en nära anhörig skadats är det enligt propositionen inte lika säkert att besvären är en förutsebar och typisk följd av skadehändelsen. Svårigheterna med att dra en lika klar och fast gräns mellan allvarliga och lindriga fall av personskador som mellan dödsfall och andra fall påpekas också. Vidare ansågs en generell rätt till skadestånd för psykiskt lidande till följd av att en nära anhörig

skadats allvarligt kunna få kostnadskonsekvenser som är svåra att överblicka. Enligt propositionen utesluter inte detta att skadestånd i särskilda fall bör kunna betalas även för psykiska besvär till följd av att en nära anhörig skadats allvarligt. Det skulle framför allt gälla när någon tillfogats lidande av att bevittna själva skadehändelsen (jfr NJA 1971 s. 78). Även annars, t. ex. när den nära anhörige har överlevt efter att ha svävat mellan liv och död, kan enligt propositionen en rätt till skadestånd te sig befogad. Dessa fall bör dock även i fortsättningen avgöras i rättstillämpningen, med beaktande av samtliga föreliggande omständigheter. (A. prop. s. 33.)

Det finns starka skäl att vidhålla den inställning som kommer till uttryck i 1993 års pleniavgöranden och som har stöd i de nu återgivna förarbetsuttalandena. En utvidgning av rätten till skadestånd medför ekonomiska och andra konsekvenser som är svåra att överblicka inom ramen för den prövning som kan ske i rättstillämpningen.

BA:s bortrövande av Cs och Ds son är ett allvarligt brott och föräldrarnas skador får bedömas som en typisk och närliggande följd av hans handlande. Det bör, såsom framgått, finnas ett visst utrymme för skadestånd också när den anhörige inte dödats genom brottet. Omständigheterna i detta fall är dock sådana att fastställande av en rätt för föräldrarna till skadestånd för psykiska besvär måste bedömas innebära en, principiellt sett, betydande utvidgning av rätten till skadestånd. Att försiktighet bör iaktas med att i rättstillämpningen ta ett sådant steg bekräftas av de svårigheter som anförts angående avgränsning och följder av en sådan utvidgning. Om rätten till skadestånd bedöms bära utvidgas på detta

sätt bör det därför ske inte i rättstillämpningen utan genom lagstiftning.

Klagandenas talan skall således ogillas.

_____

_____

_____

I avgörandet har deltagit: justitieråden Thorsson, Regner, Blomstrand,
Lundius (referent) och Wersäll
Föredragande revisionssekreterare: Backelin